

ՄԱԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՇԱՅԱԾ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մտ երկու տարի առաջ, Հայկ պեճեֆ մեծահարուստներէն Մուրատ ձապրիի տան մէջ, օր ցերեկով և ներկայութեամբ ձապրիի և իր մարդոց վարձագործին, սպաննուեցաւ երիտասարդ Օննիկ Պողիկեան և մարմինն ալ նետուեցաւ վարձ տան պալատէն: Ամբողջ Հայկ պեճեֆ ելաւ գործուած գաղանային ոճին համար և հանրային կարծիքը գրգռուեցաւ Մուրատ ձապրիի դէմ:

Առաջին քննութիւններն իսկ ցոյց տուին որ Օննիկ զոհ գացած է ոճի մը, գործուած Մուրատ ձապրիի տան մէջ, ճիշդ կէսօրին, Տարաբաղ զոհի մարմինը բոլոր մասերուն և գանկին ու ծոճրակին վրայ որոշակի տեսնուեցան հետքեր երկաթի և փայտի հարուածներու: Հայկ պեճեֆ թէ օտար ամենայայտնի բժիշկներու կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը, յետ մանրակրկիտ քննութեան, կը հաստատուէր գործուած ոճի մը: Տարանային հարցաքննիչ դատաւորի եւ ընդհանուր դատախազի վճիռը նոյն եզրակացութեան կը յանդէր: Ուստի կանանք քննութիւնները նմանապէս ոճի մը գոյութիւնը կը շեշտէին:

Սակայն օրեր անցնելէ վերջ, երբ այլևս զօրացող զոհին մարմինը սկսած էր հող դառնալ, ամբաստանեալ հարուստի կողմնակիցներուն ուժով միջամտութեան և աշխատանքներուն շնորհիւ, պէտք տեսնուեցաւ երկրորդ բժշկական քննութիւն մը, այս անգամ Դա մասկոնէն մասնաւորաբար հրաւիրուած բժշկական յանձնարարուածի մը մասնակցութեամբ: Տօքթ. Շըվալիէի նախագահութեան ներքե կազմուած բժշկական յանձնարարուածը իր տեղեկագիրին մէջ որոշակի կը յայտարարէր որ Օննիկի մարմինն վրայ գոյացած վէրքերը հարուածներու հետքեր են: Դա մասկոնէն բժիշկները սակայն, համաձայնութեան չյայտնեցին այդ կէտի, յայտարարելով որ պալատէն կամ նետուեցու պարագային ալ կրնան գոյանալ այդ վէրքերը:

Արագ թափով մը յառաջ տարուող քննութիւններն ու հետապնդումները սկսան թուլնալ ու դատաւորներ թեթեւացնել իրենց ճիշդութիւնը: Եւ պէտք տեսնուեցաւ բժիշկներու միջև գոյացած տարակարծութիւնը կենթարկել մասնագէտ բժիշկներու քննութեան և ստանալ հաստատական պատասխան ստացուեցաւ: Ոճագործները դժգոհ այդ պատասխանէն, երկրորդ քննութիւն մ'ալ պահանջեցին և այս անգամ յաջողեցան տարակարծութեան կէտը կենթարկել մասնագէտ բժիշկ Պալթազարի նկատառութեան: Ո՛վ գիտէ Փարիզի մէջ ի՞նչ խաղաղ միջոցներու դիմեցին, մինչև որ Տօքթ. Պալթազարին կրցան ծանօթ պատասխանը գրել տալ:

Եւ մէկ աստիճան ավելի տևող ժամանակամիջոցի ընթացքին, երբ Փարիզ զրկուած տեղեկագիրներու պատասխանները կ'սպասուէին, Մուրատ ձապրիի մարդիկը Միլիերակեանի միւս ափին թէ Հայկ պեճեֆ ու Դա մասկոնէն մէջ խորային աշխատանքներու լծուեցան այնքան բացայայտ ոճի մը թագնալու համար: Զոհին արդարութիւն սպասող ընտանիքը, վշտաբեկ մայրը, քոյրերը և եղբայրը ի զո՛ւր բախեցին դատարանի դռները: պաշտպան փաստաբանը ի զո՛ւր կոչ ըրաւ արդարութեան և դատաւորներու խնդիր, երկու տարի շարունակ ձգձգուեցաւ դատավարութիւնը, չորացան երիտասարդ վարիշի արեան հետքերը, իսկ Մուրատ ձապրի ազատ համարձակ կը պտտի, մոռցած խղձի ծանր պատասխանատուութիւնը:

Տօքթ. Պալթազարի պատասխանը, որով, մասնագէտը նստած իր գրասենեակին մէջ, կը յայտնէ որ գանկին վրայ գոյացած հարուածները կրնան առաջ գալ նաև բարձրութենէ մը վար նետուելու արկածէն: Այս չի նշանակել որ բարձրութենէ մը վար նետուելու վրայ գոյացած վէրքերը հարուածներու հետքեր չեն: Վերապէս տեղեկութիւնները, ոճին անմիջապէս վերջ, զոհի թաթմը և տաք մարմինն վրայ կառուարուած քննութիւնները ավելի ճիշդ և արդար եզրակացութեան մը չեն յանգեցնող դատաւորները:

Հաճը Մուրատ ձապրի և իր գործակիցները չեն կրնար ազատուիլ արդարութեան ձեռքէն: ամէն միջոց և նաքը անզօր են թաղելու համար մեզքը: արեան հարկը սակիով չի մաքրուիր: Այլևս չի շնչուիլ բժշկական առաջին ընթացքով տեղեկագիրը, որուն մէջ հանգամանօրէն եւ իր բոլոր մանրամասնութիւններով նկարագրուած է ոճի մը և ցոյց տրուած են հեղինակները: Որքան ալ ուշանայ, արդարութիւն չի թաղուիլ, քանի որ երիտասարդ կանցը մը օր ցերեկով անգթութիւն և աներևակայի շարժարաններով սպաննուած է:

Ճիշդ է, ուշացաւ արդարութիւնը և ոճագործները հանգիստ քնացան առանց ցաւի և տանջանքի անցնելու համար իրենց վերջալոյսի օրերը: Հաւանական է դեռ քանի մը ամիս ալ քնանան և քնացնեն. սակայն կարող չեն ազատուիլ արդարութեան ձեռքէն և պարտաւոր են հաշիւ տալ: Անմեղ երիտասարդը մը արեան տուրքը պարտաւոր են վճարել մեղապարտները, անոնք որքան ալ հարուստ եւ ազդեցիկ ըլլան:

Մենք վստահ ենք որ Միլիերակեան նոր կազմուելիք կառավարութիւնը և մասնաւոր դատական նախարարութիւնը պիտի զբաղին այս խնդրով և խիստ հրահանգներ պիտի տան արագ դատավարութեան և ուշացած արդարութեան գործադրութեան համար: Պիտի չի թոյլատրեն որ ազդեցութիւններ ճնշուած բանեցնեն արդարութեան պատասխանները և մեղապարտները պտտին ազատ համարձակ:

Բաւական է երկու տարուան ուշացումը: հատուցման ժամը հասած է այլևս:

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՒ ՎՐԱՅ

ԶՐՈՅՑՈՒՄ ԷՆՑ

Այսքան առաջինութեան համար տալիս զոհ ձեռքով ճնշուած ըլլալու հրճուածը իր կարգին բարբարոս մեղանշում մըն է որովհետև ամէն օր փողոցը մեր կրուկներուն ներքե կը հեւայ, ամէն օր մենք կը կոխկոտենք անոր սիրտը: Մենք ամենէն առաջինին՝ զէթ անգամ մը լրտաւ է իր կեանքին մէջ ազդեցական այդ յանգրուութիւններուն, աքարի այդ նորութիւններուն առաջին հերթական ճողփիւնը բռնկուած ու չափկիր զրոյակը վարձեցին զուրս թաած ստահակներու բեքէն:

— Կ'ընդունիմ որ փողոցի յակոտներուն շրթներին վրայ այդ բառերը աւելի համարձեցնուած սեր սերտապաշտարուեցաւ անոնց հարուստներու գրգռուածութիւնը: Գարու մարդուն միջքը կը դանդաղ ան հորնու մեծութեան անպատին մէջ: Գրականութեան և բարբարոս désarroi, Դանիէլ-Ռոբերտ յորհրդումով:

— Իր վերջին հատորին մէջ անկապ այդ եզրակացութիւնը կը բերէ մեզի: Ալիստար Առանց Հոգիին: Կ'ընդունիմ թէ չափազանցութիւն կայ այս որսկուածի մէջ, թէ և խախտուած են մը: Եւ ամենուրեք և բարոյականի տաճարներուն հիմքերը, բայց և այնպէս խոստովանելով որ ամէն ժամանակ աւելի արդի մարդ կանգնած է նոր տեսիլներուն նուաճման ճամբուն վրայ: Արդիական բարոյական մը, զերծ կրօնքի կազմակերպիչ, հիմնուած բանավարութեան և մարդկային խնամքի լուսադոյն վէճերուն վրայ, բարոյական մը առանց զոխիքի բոցերու սարսափին ու միանգամայն զերծ անդրաշխարհեան ուրիշներու քրկանքին վարձարութեանէն: — Բարոյական մը այն սահմաններուն մէջ որ երբեմն կ'ըրազէր Շիլլերի արդէն իրողութիւն է այսօր:

— Այո՛ մարդ մեծ է և իրապէս գեղամարդ այն պահուն՝ երբ իր մէջ զգաւած են սին փաստաբանութիւնները, նախանձի և չարութեան հետքերը: Գերմանացի նստեր է մեր մէջ որդին կողքին, բայց սենց շատ քիչ կը ստանդոնինք անոր թաղանթութեան նամար, ընդհակառակը որդն է որ կ'անհրաժեշտ է մեր մէջ: որովհետև ան սպառնալիք ունի ամէն ինչով ներսութեան կոշտներու շուրջ յանջելու ու ուրիշ, ուրիշ տարբերութիւնով:

— Գեռութեան և ընկերութեան զերծ պիտի ըլլայ արաստախիլ ընդունողը և տառապողը որ անունները մէջ անբնականօր օգտակար ցորենին անուր է իր բարեկեցին:

— Դատախազականութիւնը այդ բանին կը ձգտի, ու մանկավարժ որակուած արքայադատը պիտի չունենար, եթէ կրթական մակը մոռացութեան տար այս ճշմարտութիւնը:

— Գեռք է աշխատինք որ ուսանայ, հասակն անտէ և արեւն ամէն իր ինքնա, ախպարեցեցութեան բնորոշութիւնը մարդը, որուն մէջ գաղափարը սփռուին մէջ անգուցող պէտք ըլլայ, որուն սիրտը պէտք է ըլլայ տաք ու սովեցած անչ արեւին պէս, որ բարի է ու կը լուսանայ ի սաւար թաղանթներէ ու գեռակար նկուղներէ զուրս եկող բոլոր արարածները:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

Ո՛վ էր նա: Հայոց աշխարհի ո՛ր գաւառից, ո՛ր չէնից, ո՛ր դասակարգից նետուած ճի գետն Ռաբելյանցոյ:

Իր կոյնքան զէմ թաղաքային ստորերկրեայ ելեքարաքարը տնուած էր քարաշէն կամարների տակ, որպէս լրտա ու արեւի զրկանքից կատարած մի վիշապ, վառ և շղայնացնող միջոցորդ, պող անտարբեր խորթ զէմքեր, ամէն ոք մի բանից զովամակ և ամէնքն իւրար ծուռ նայող:

Դիպուածով իրար վրայ սղուած բազմութիւնը, որ անհասակ կամաքերի և ուրոյն ուրոյն նպատակներով մի թխոր է, միշտ ծածուկ ժառ ու թոյն ունի մանաւանդ օտարականի համար ծուռ նայող:

«Աս յորեքից յայտնուեցիք... բոլոր շրթներների ծայրին է: Ո՛ր, ինչքան վառ է մարդը՝ իր հետ աշխարհ բերած իր նախնական զէնութեան թելին լրացնուած է վազող, հաշող, ոտնացող մեքենայի անգթութիւնը: Չեմ սիրում այս ամբոխը, զլուսն թաշ ձեզից խոհեմ չարչարանքին անմասնոր:»

Կիզակալու պէս մի հայեացքի տակ այլքեր սկսածայ զարձան հակադիր շարքին նստած մէկին, որ նայում էր ինչ, ինչպէս կը նային երբ մասնուէները տանջուած են և յուշեր ճիգ պէտք ունենալով որ ամէն ժամանակ աւելի արդի մարդ կանգնած է նոր տեսիլներուն նուաճման ճամբուն վրայ: Արդիական բարոյական մը, զերծ կրօնքի կազմակերպիչ, հիմնուած բանավարութեան և մարդկային խնամքի լուսադոյն վէճերուն վրայ, բարոյական մը առանց զոխիքի բոցերու սարսափին ու միանգամայն զերծ անդրաշխարհեան ուրիշներու քրկանքին վարձարութեանէն: — Բարոյական մը այն սահմաններուն մէջ որ երբեմն կ'ըրազէր Շիլլերի արդէն իրողութիւն է այսօր:

— Այո՛ մարդ մեծ է և իրապէս գեղամարդ այն պահուն՝ երբ իր մէջ զգաւած են սին փաստաբանութիւնները, նախանձի և չարութեան հետքերը: Գերմանացի նստեր է մեր մէջ որդին կողքին, բայց սենց շատ քիչ կը ստանդոնինք անոր թաղանթութեան նամար, ընդհակառակը որդն է որ կ'անհրաժեշտ է մեր մէջ: որովհետև ան սպառնալիք ունի ամէն ինչով ներսութեան կոշտներու շուրջ յանջելու ու ուրիշ, ուրիշ տարբերութիւնով:

— Գեռութեան և ընկերութեան զերծ պիտի ըլլայ արաստախիլ ընդունողը և տառապողը որ անունները մէջ անբնականօր օգտակար ցորենին անուր է իր բարեկեցին:

— Դատախազականութիւնը այդ բանին կը ձգտի, ու մանկավարժ որակուած արքայադատը պիտի չունենար, եթէ կրթական մակը մոռացութեան տար այս ճշմարտութիւնը:

— Գեռք է աշխատինք որ ուսանայ, հասակն անտէ և արեւն ամէն իր ինքնա, ախպարեցեցութեան բնորոշութիւնը մարդը, որուն մէջ գաղափարը սփռուին մէջ անգուցող պէտք ըլլայ, որուն սիրտը պէտք է ըլլայ տաք ու սովեցած անչ արեւին պէս, որ բարի է ու կը լուսանայ ի սաւար թաղանթներէ ու գեռակար նկուղներէ զուրս եկող բոլոր արարածները:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք սակայն որ զարկերէ ի խառնող խոցը մը կը հեղձուցնէ յրթուեցնուած վրայ: Եւ ո՛ր ո՛ր գայթակղեցուցէ զժիլ փոքրկանց յայտնուելու իստահացող լու է նմա երբ կալիցի երկան իսոյ ընդ պարտաւորութեան, եւ ընկալիցի ի խոսք ձեռքով:

— Ես կը նախընտրեմ իմ միջութեան լուծումը՝ կը նախընտրեմ չհասկնալու մնալու խոցը՝ այն զսիւնի երէն, որոնցով կ'ուզէք զարդարել մեր ստաքի հերոսները: Բարի վախճում, ազատ էք: մի մտնաք ս

